

Конституції чи законах України [5].

Висновок. Визначені в Конституції України принципи і норми значною мірою втілені в діючих законах України. Права і свободи людини і громадянина конституційно визнані найвищою соціальною цінністю. Норми Конституції, що закріплюють права і свободи людини та громадянина, мають пряму дію. Потребують свого подальшого вдосконалення конституційні норми і принципи в сенсі прийняття законів, які прямо передбачені нормами Конституції України та тих, які прямо не передбачені її нормами, але без їх конкретизації в законах не можуть бути реалізовані.

В умовах воєнного стану є потреба удосконалення: а) окремих положень Конституції України; б) парламенту України; в) вищих і центральних органів виконавчої влади; г) Конституційного Суду України і судів загальної юрисдикції; д) контрольно-наглядових і правоохоронних органів; е) місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою України.

Стосовно рекомендацій, то пропонується прийняття законів: а) “Про адміністративно-територіальний устрій України”; б) нової редакції Законів “Про місцеве самоврядування” та “Про місцеві державні адміністрації”.

-
1. Шевчук С. Основи конституційної юриспруденції. Харків: Консум, 2002. 296 с.
 2. Шаповал В.І. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. АртЕк, Вища шк., 1998. 264 с.
 3. Олійник А.Ю. Конституційна свобода особи на підприємницьку діяльність в Україні : монографія / А.Ю. Олійник. Київ : КНУТД ; Дніпро ДДУВС, 2022. 264 с.
 4. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. Поточна редакція від 01.01. 2020.
 5. Дем'яненко А.Ю., Олійник А.Ю. Європейський конституціоналізм і розвиток прав людини. *Проблеми реалізації прав, свобод і законних інтересів суб'єктів права в Україні : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (9 листопада 2023 р., м. Київ, КНУТД) / відп. ред. А.Ю. Олійник, Ю. В. Оніщук*. К.: КНУТД, 2023. С. 63-76.

СЕРДЮК Ігор Анатолійович
доцент кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЗДІЙСНЕНА СУБ'ЄКТОМ ЗАКОНОТВОРЧОСТІ ВИДОВА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЗАКОНІВ З ПОГЛЯДУ ВІДПОВІДНОСТІ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Метою цього дослідження є оцінка відповідності класифікації законів, що знайшла своє відображення в Законі України «Про правотворчу діяльність» від 24 серпня 2023 року № 3354-ІХ, чинній Конституції України [3].

Досягнення визначеної мети зумовило необхідність використання автором гносеологічних можливостей діалектичного, системного та герменевтичного методологічного підходів, формально-логічного і спеціально-юридичного методів пізнання, що дозволяють розкрити зміст конституційно-правових приписів, потреба залучення яких для наукового аналізу обумовлена завданнями дослідження та творчим задумом автора, а також оцінити на предмет відповідності Основному Закону нашої держави і суспільства тих положень Закону України «Про правотворчу діяльність», які відображають результати здійсненої суб'єктом законотворчості видової диференціації законів.

Оскільки методологічну функцію виконують не лише методологічні підходи та методи дослідження, але й будь-яке теоретичне знання, використання якого у процесі пізнання дозволяє отримати нові знання, важливе значення в цій науковій розвідці мають теоретичні положення, що розкривають сутність класифікації як самостійної логічної операції поділу обсягу понять, а також тих положень теорії джерел права, що торкаються науково обґрунтованих підходів до видової диференціації законів як різновиду нормативно-правового акта та важливого для національної правової системи України джерела об'єктивного права.

З погляду формальної логіки будь-яка класифікація являє собою спосіб використання логічної операції поділу обсягу поняття. Вона може бути одноактною або ж складатися з сукупності таких поділів. Класифікація дає змогу на підставі аналізу суттєвих ознак поняття виявити і встановити загальні та специфічні риси правових явищ, їх зв'язки та відмінності, найбільш повно відобразити взаємодії та своєрідні переходи одного виду в інший і таке інше. Для класифікації необхідно використовувати філософські категорії загального, одиничного й особливого, що відображають різноманітність явищ правової дійсності та ступені пізнання зв'язків між фактами, грані їх стикування [2, с. 65].

У сучасній правничій науці обґрунтовано такі підходи до класифікації досліджуваного поняття: 1) за значенням і місцем у системі законодавства; 2) за строком дії; 3) за суб'єктами їх прийняття; 4) за межами дії (територіальною сферою дії); 5) за структурною формою; 6) за галузевою ознакою (предметом правового регулювання); 7) за сферами суспільного життя; 8) за юридичною силою; 9) залежно від місця та ролі закону в системі джерел національного права; 10) за юридичною формою (назва закону); 11) залежно від того, за чийм підписом вони опубліковуються; 12) з огляду на їх відповідність закономірностям розвитку суспільних відносин, суспільним потребам та інтересам [4, с. 27-30].

Принагідно відзначити, що вагомий внесок у розвиток теорій правових актів та джерел права зробила і Верховна Рада України, яка запропонувала принципово новий підхід до класифікації поняття «закон», значною мірою зорієнтований на потреби практичної юридичної діяльності Парламенту,

зокрема, здійснення ним конституційно-визначених повноважень.

І хоча в тексті Закону України «Про правотворчу діяльність» суб'єкт законотворчості не використовує словосполучення «класифікація поняття закон» чи «видова диференціація законів», аналіз цього офіційного документа свідчить про те, що результати логічної операції поділу обсягу поняття «закон» знайшли своє відображення в ч. 2 ст. 10 вищезгаданого нормативно-правового акта вищої юридичної сили.

Нею, зокрема, передбачено, що закон приймається у формі:

- 1) кодексу України (кодексу);
- 2) закону України (первинного закону);
- 3) закону України про внесення змін до кодексу, первинного закону (закону про внесення змін);
- 4) закону України про надання згоди Верховною Радою України на обов'язковість або денонсацію міжнародного договору України (закону про міжнародний договір);
- 5) закону України про затвердження (закон про затвердження):
 - а) Регламенту Верховної Ради України;
 - б) Державного бюджету України;
 - в) загальної структури, чисельності, визначення функцій Служби безпеки України, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також Міністерства внутрішніх справ України;
 - г) державних символів України;
 - г) інших правових актів Верховної Ради України або норм права у визначених Конституцією України та (або) законом випадках;
- б) схвалення чи затвердження нормативно-правових актів інших органів у визначених Конституцією України випадках (закону про схвалення):
 - а) указів Президента України про введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, про загальну або часткову мобілізацію, про оголошення окремих місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації;
 - б) рішення про надання військової допомоги іншим державам, про направлення підрозділів Збройних Сил України до іншої держави чи про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України;
 - в) Конституції Автономної Республіки Крим, змін до неї;
 - г) інших визначених Конституцією України правових актів [3].

Оцінюючи вищенаведену класифікацію поняття «закон» на предмет її відповідності Конституції України, автор виходить із таких міркувань:

по-перше, обрана суб'єктом законотворчості підстава для проведення цієї логічної операції не має достатнього ступеня конкретизації. Слово «форма» у сучасній правничій науці вирізняється полісемічністю і може вживатися в таких значеннях: 1) як внутрішня будова предмета або явища (внутрішня форма); 2) як спосіб зовнішнього вираження (об'єктивації в

зовнішньому світі) змісту предмета або явища (зовнішня форма); 3) як назва офіційного юридичного документа, в якому матеріалізується воля праводієздатних суб'єктів. Різне смислове навантаження та змістовне наповнення термінопоняття «форма», що є критерієм для класифікації законів, а також контекст, у якому воно вживається, із необхідністю позначається на результатах логічної операції поділу обсягу категорії закон. Зважаючи на різновиди законів, що їх виокремив суб'єкт законотворчості, з високим ступенем вірогідності можна стверджувати, що видова диференціація законів здійснена на основі саме юридичної форми нормативно-правового акта вищої юридичної сили;

по-друге, аналіз правових приписів, закріплених у ч.ч. 3, 5 та 6 ст. 20 Конституції України у їх системному зв'язку з нормами права, закріпленими в п. 24 ч. 1 ст. 85 (до повноважень Верховної Ради України належить встановлення державних символів України) та п. 4 ч. 2 ст. 93 Основного Закону нашої держави і суспільства (виключно законами України встановлюються порядок використання і захисту державних символів) свідчить про те, що закони, якими встановлюється Великий Державний Герб України, Державний Гімн України, а також опис державних символів України та порядок їх використання [1] законодавець методологічно некоректно (а по суті, логічно неправильно) відносить до різновиду законів України про затвердження як з погляду їх юридичної форми (законодавець при визначенні повноважень парламенту вживає термін «встановлення», а не «затвердження»), так і юридичної природи конституційних законів, які на відміну від звичайних законів ухвалюються кваліфікованою більшістю голосів народних депутатів України;

по-третє, поза увагою суб'єкта законотворчості залишився такий підвид конституційних законів, як закони про внесення змін до Конституції України. Аргументом на підтвердження цієї тези є п. 3 ч. 2 ст. 10 Закону України «Про правотворчу діяльність», яким передбачена така самостійна форма існування нормативно-правового акта вищої юридичної сили, як закон України про внесення змін до кодексу, первинного закону (закон про внесення змін). Зважаючи на повну назву цього офіційного юридичного документа, а також його функціональне призначення (внесення змін до кодексу, первинного закону), стає очевидним, що обсяг однойменного поняття не охоплює собою закони про внесення змін до Конституції України;

по-четверте, аналіз змісту ч. 2 ст. 9 Закону України «Про правотворчу діяльність», яка визначає обсяг поняття «законодавство України», першою складовою якого визнається Конституція України (Основний Закон України), у її системному зв'язку з ч. 2 ст. 10 вищезгаданого нормативно-правового акта вищої юридичної сили свідчить про те, що суб'єкт законотворчості залишив поза увагою і не виокремив як самостійний різновид закону за формою прийняття Конституцію України. Не може слугувати аргументом для виправдання цього недоліку ані обсяг категорії Конституція України

(одиничне поняття, обсяг якого не підлягає подальшому поділу), ані припис, закріплений в абз. 4 ч. 1 ст. 10 Закону України «Про правотворчу діяльність», згідно з яким найбільш важливі суспільні відносини, які мають бути врегульовані законом, визначаються Конституцією України [3].

Узагальнення всього вищевикладеного дає підстави для таких висновків: 1) здійснена суб'єктом законотворчості видова диференціація законів в цілому заслуговує на позитивну оцінку, адже є відображенням принципово нового підходу до поділу обсягу категорії закон, що значною мірою зорієнтований на потреби практичної юридичної діяльності парламенту, зокрема, здійснення ним конституційно-визначених повноважень у сфері законотворчості; 2) водночас недоліками розглянутого підходу вважаю обрану суб'єктом законотворчості підставу для проведення цієї логічної операції, що не має необхідного ступеня конкретизації, а також практичні результати проведеної класифікації, що неповною мірою узгоджуються з приписами Конституції України; 3) для вдосконалення видової диференціації законів суб'єкту законотворчості необхідно внести зміни до Закону України «Про правотворчу діяльність», конкретизувавши форму прийняття закону (юридична форма), а також закріпити як самостійні різновиди закону принаймні такі нормативно-правові акти найвищої та вищої юридичної сили, відповідно: Конституцію України – Основний Закон України, закон України про внесення змін до Конституції України та закон України про встановлення державних символів та порядок їх використання.

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 07.06.2024).

2. Мурашин О. Акти прямого народовладдя, їх система та класифікація. *Вісник Академії правових наук України*. 2000. № 1 (20). С. 61-68.

3. Про правотворчу діяльність : Закон України від 24 серпня 2023 року № 3354-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text> (дата звернення 07.06.2024).

4. Сердюк І. А., Шестеріков Д. О. Класифікація законів: аналіз існуючих та нові підходи. *Право і суспільство*. 2010. № 4. С. 27-30.